

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

Програма навчальної дисципліни
Регіональні проблеми стійкого розвитку
(назва навчальної дисципліни)

напрямок 6.040104 Географія
(шифр, назва напрямку)

спеціальність _____
(шифр, назва спеціальності)

спеціалізація _____
(шифр, назва спеціалізації)

факультет геології, географії, рекреації і туризму

2015 / 2016 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

“ 27 ” серпня 2015 року, протокол № 14

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: д. геогр.н., проф. Немець Л.М.

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства

Протокол від “ 25 ” серпня 2015 року № 1

Завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства

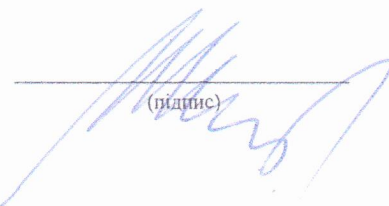
(підпис)

Немець Л.М.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією
факультету геології, географії, рекреації і туризму
назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “ 26 ” серпня 20 15 року № 1

Голова методичної комісії факультету геології, географії, рекреації і туризму

(підпис)

Жемеров О.О.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма курсу «Регіональні проблеми стійкого розвитку» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки бакалавра спеціальності «103 Науки про Землю» спеціалізації «Економічна та соціальна географія».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є важливе світоглядне значення в системі освіти для забезпечення переходу суспільства на модель стійкого розвитку, підготовки майбутніх спеціалістів в галузі наук про Землю та соціум. Цей спецкурс, з одного боку завершує психолого - педагогічну підготовку студентів спеціальності «Економічна та соціальна географія», а з іншого – інтегрує знання та навички з блоку дисциплін геоecологічного та географічного напрямків на міждисциплінарній комплексній основі. Курс побудовано на особистісно – орієнтованому підході, на поєднанні комплексу знань про розвиток суспільства, економіки та навколишнього середовища. Із згаданих вище причин, курс читається у восьмому семестрі, передбачає великий обсяг семінарсько - практичних занять, підготовку рефератів, самостійну творчу роботу студентів, проведення узагальнюючої ділової ігри.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- усвідомлення необхідності переходу сучасної цивілізації від традиційних моделей розвитку, які склалися в світі, на модель стійкого розвитку;
- розуміння ролі соціальних та еколого - географічних факторів для ефективного довгострокового економічного розвитку у тісній взаємодії з навколишнім природним середовищем;
- знання про фактори та критерії стійкого розвитку та основні напрямки його формування;
- вміння та навички аналізувати можливості соціуму з позицій соціальної географії для переходу до стійкого розвитку.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Кількість годин – 144.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
денна форма навчання	заочна форма навчання
За вибором студента	
Рік підготовки:	
4-й	5-й
Семестр	
8-й	9 10-й
Лекції	
24 год.	6 год.
Практичні, семінарські	
12год.	2 год.

Лабораторні	
0 год.	0 год.
Самостійна робота	
98 год.	100 год.
ІНДЗ: 10 год.	
Вид контролю:	
залік	екзамен

1.5. Заплановані результати навчання:

студенти повинні знати:

- етапи історичної взаємодії суспільства та природи;
- основні закономірності розвитку сучасної глобальної соціально - геоекологічної кризи; умови стійкості біосфери;
- особливості сучасного антропогенного впливу на соціогеосистеми;
- сутність концепції стійкого розвитку, методи, засоби;
- умови реалізації стратегії стійкого розвитку, роль Римського клубу у формуванні нового менталітету соціуму, історію виникнення концепції стійкого розвитку, сучасне розуміння проблем переходу до стійкого розвитку;
- групи індикаторів стійкого розвитку, соціально – географічні основи розробки індикаторів стійкого розвитку, основні роботи по концепції стійкого розвитку в Росії і Україні, роль менталітету соціуму у його ставленні до природи, чинники і складові менталітету: основні соціальні, економічні та екологічні аспекти стійкого розвитку, діяльність державних і недержавних інститутів у переході до стійкого розвитку, умови формування ноосферного менталітету соціуму, антропоцентризм і природоцентризм, принципи природокористування. основні соціально – географічні проблеми України, вплив природно – географічних умов регіонів України на їх соціально – економічний розвиток, особливості формування менталітету українського соціуму, особливості переходу України на стратегію стійкого розвитку, роль освіти у забезпеченні переходу до стійкого розвитку, рівні освіти у галузі навколишнього природного середовища, їх реалізація в Україні.

студенти повинні вміти:

- пояснювати особливості сучасної соціально - геоекологічної кризи;
- розрізняти природні та соціальні складові соціогеосистем біосфери;
- складати структурні схеми розвитку біосфери;
- знаходити спільні елементи в історичному розвитку соціально - геоекологічної кризи; аналізувати стійкий розвиток з точки зору соціальної географії, пояснювати протиріччя і зміни концепції стійкого розвитку;
- обґрунтовувати індикатори стійкого розвитку з позицій соціальної географії, складати схеми формування менталітету соціуму в різних природно – географічних умовах, пояснювати окремі риси менталітету соціуму в залежності від конкретних умов його формування;
- розкривати зміст соціально – економічних і екологічних аспектів стійкого розвитку, пояснювати принципові відмінності антропоцентричного і природоцентричного підходів до природокористування; виконувати соціально – географічний аналіз регіонів України, прогнозувати різні сценарії їх переходу до

стійкого розвитку, пояснювати особливості формування менталітету українського соціуму, пояснювати розвиток освіти у галузі навколишнього природного середовища.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Концепція стійкого розвитку і її глобально-регіональні аспекти

Тема 1. Соціально-географічні витоки сучасної стратегії стійкого розвитку.

Лекція 1. Сучасна соціально-геоекологічна криза як поштовх до формування концепції стійкого розвитку. Особливості сучасної соціально-геоекологічної кризи. Глобальна криза сучасної цивілізації: екологічна криза; соціальна криза; демографічна криза. Людина та її духовність як головна причина сучасної глобальної соціально-геоекологічної кризи.

Лекція 2. Глобалізаційні процеси у світі та їх вплив на стійкий розвиток. Біосфера, її стійкість та проблеми антропогенного впливу. Необхідність переходу до стійкого розвитку сучасної цивілізації. Україна у вимірах сучасної глобалізації. Співвідношення понять глобалізація та стійкий розвиток.

Тема 2. Особливості концепції стійкого розвитку.

Лекція 3. Передумови формування та розвиток концепції стійкого розвитку. Витоки концепції стійкого розвитку: організація Римського клубу і його діяльність з перетворення свідомості суспільства. Діяльність Міжнародної комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку. Конференція в Ріо-де-Жанейро (1992). Визначення поняття «стійкий розвиток» та його дефініції. Конференція в Йоганнесбурзі (2002).

Лекція 4. Цілі, завдання, механізми реалізації концепції стійкого розвитку. Цілі та завдання стійкого розвитку. Механізми реалізації стійкого розвитку на різних ієрархічних рівнях. Менталітет соціуму як індикатор стійкого розвитку. Чинники та фактори формування менталітету соціуму.

Розділ 2. Критерії та індикатори стійкого розвитку.

Основні напрямки переходу сучасної цивілізації на модель стійкого розвитку.

Тема 3. Критерії та індикатори стійкого розвитку.

Лекція 5. Критерії якості життя як показники стійкості розвитку. Цільові орієнтири стійкого розвитку: рівень та якість життя, рівень економічного розвитку, екологічна стабільність тощо. Індикатори стійкого розвитку, рекомендовані ООН, а також розроблені в різних регіонах світу.

Лекція 6. Індикатори стійкого розвитку: зміст, значення, структура. Роль соціальної географії у визначенні індикаторів стійкого розвитку. Дослідження вчених Росії та України. Екологічні та економічні показники стійкого розвитку.

Тема 4. Напрямки переходу сучасної цивілізації на модель стійкого розвитку.

Лекція 7. Соціальні та екологічні аспекти як пріоритети стійкого розвитку. Соціальні аспекти як пріоритети стійкого розвитку: боротьба з

бідністю, оптимізація соціальних потреб, зміна структури споживання, охорона та покращення здоров'я людей. Екологічні пріоритети стійкого розвитку: збереження та оптимальне використання природних ресурсів, охорона сфер географічної оболонки, збереження біорізноманіття, проблема переробки відходів тощо.

Лекція 8. Міжнародні організації як інститут забезпечення стійкого розвитку. Роль недержавних міжнародних організацій в забезпеченні переходу до стійкого розвитку. Інтегральний менталітет соціуму як необхідна умова стійкого розвитку. Соціально - економічний розвиток суспільства і забезпечення зміни принципів природокористування.

Розділ 3. Досвід переходу до стійкого розвитку зарубіжних країн

Тема 5. Особливості формування стратегії стійкого розвитку в країнах далекого зарубіжжя.

Лекція 9. Особливості реалізації концепції стійкого розвитку країн Північної Америки. Стратегія стійкого розвитку США: концептуальні основи, міжнародне значення. Особливості державної політики Канади: основні механізми переходу її до стійкого розвитку.

Лекція 10. Особливості реалізації концепції стійкого розвитку Європейських країн та країн Азіатського континенту. Досвід переходу до стійкого розвитку країн Західної Європи. Особливості переходу до стійкого розвитку країн Азіатського континенту (Австралія, Японія, Китай, Індія).

Тема 6. Особливості переходу до стійкого розвитку країн СНД та України.

Лекція 11. Особливості переходу до стійкого розвитку країн СНД. Проблеми переходу до стійкого розвитку Росії та інших країн СНД, особливості, передумови, напрями розвитку.

Лекція 12. Суспільно-географічні особливості переходу до стійкого розвитку України. Вплив процесів глобалізації на соціально - економічний розвиток України. Природно - географічні та геополітичні умови України як чинник впливу на її соціально - економічний розвиток. Менталітет українського соціуму як основа переходу до стійкого розвитку. Особливості стійкого розвитку України: локальні та регіональний рівні. Розвиток освіти для стійкого розвитку в Україні.

2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	ср	л		п	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Концепція стійкого розвитку і її глобально-регіональні аспекти												
Тема 1. Соціально-географічні витоки сучасної стратегії стійкого розвитку	20	4	2			14	14	2				12

Тема 2. Особливості концепції стійкого розвитку	20	4	2			14	12					12
<i>Разом за розділом 1</i>	40	8	4			28	26	2				24
Розділ 2. Критерії та індикатори стійкого розвитку. Основні напрямки переходу сучасної цивілізації на модель стійкого розвитку												
Тема 3. Критерії та індикатори стійкого розвитку	26	4	2			20	24	2	2			20
Тема 4. Напрямки переходу сучасної цивілізації на модель стійкого розвитку	30	4	2			24	22					22
<i>Разом за розділом 2</i>	56	8	4			48	46	2	2			42
Розділ 3. Досвід переходу до стійкого розвитку зарубіжних країн												
Тема 5. Особливості формування стратегії стійкого розвитку в країнах далекого зарубіжжя	20	4	2			14	14	2				12
Тема 6. Особливості переходу до стійкого розвитку країн СНД та України	16	4	2			10	12					12
<i>Разом за розділом 3</i>	38	8	4			22	26	2				24
Індивідуальне навчально-дослідне завдання												
Реферат, контрольна робота	10					10	10					10
Усього годин	144	24	12			108	54	6	2			100

4.Теми семінарсько-практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Геосистемне відображення та характеристика головних елементів моделі біосфери	2
2	Просторово-часовий аналіз розвитку та перспективи концепції сталого розвитку	2
3	Показники та індикатори сталого розвитку ООН. Розрахунок індикаторів сталого розвитку на національному рівні” (на прикладі України)	2
4	Соціальні, економічні та екологічні аспекти переходу суспільства різних ієрархічних рівнів на модель сталого розвитку	2
5	Світовий досвід переходу на модель стійкого розвитку	2
6	Концепція сталого розвитку для України	2
	Разом	12

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Науково-технічна революція та сучасні глобальні проблеми людства. Глобалізація та сучасна соціально-геоекологічна криза	6
2	Порівняльна характеристика індустріального і постіндустріального типу суспільства	6
3	Порівняльна характеристика антропо,- і природоцентричного підходу у природокористуванні	6
4	Економічні показники, критерії, індекси та індикатори сталого розвитку	6
5	Соціальні показники, критерії, індекси та індикатори сталого розвитку	6
6	Екологічні показники, критерії, індекси та індикатори сталого розвитку	6
7	Типології областей України за специфікою передумов переходу на модель сталого розвитку	12
8	Типологія країн світу за специфікою передумов переходу на модель сталого розвитку	12
9	Аналіз державного документу - Концепції сталого розвитку населених пунктів України. Регіональні природоохоронні програми і “Локальні Порядки дій на 21 століття” як їхня ефективна альтернатива: об’єктивна вимога часу.	24
	Разом	72

6. Індивідуальне завдання

Теми рефератів:

1. Аналіз геоекологічних криз в історії людства з точки зору необхідності переходу сучасної цивілізації до стійкого розвитку.
2. Глобалізація як головна особливість соціально-економічного розвитку сучасності.
3. Стратегія стійкого розвитку: витоки та складові, поняттєвий апарат.
4. Інтегральний менталітет соціуму як необхідна умова переходу до стійкого розвитку.
5. Фактори та складові формування менталітету українського соціуму.
6. Досвід переходу до стійкого розвитку зарубіжних країн на прикладі США.
7. Досвід переходу до стійкого розвитку зарубіжних країн на прикладі Канади.
8. Досвід переходу до стійкого розвитку зарубіжних країн: країн Західної Європи.

9. Досвід переходу до стійкого розвитку зарубіжних країн на прикладі країн Азії. СНД.
10. Досвід переходу до стійкого розвитку зарубіжних країн: Росії та країн
11. Соціально-географічні особливості переходу України до стійкого розвитку.
12. Якість життя як один з головних критеріїв стійкого розвитку.
13. Екологічні та економічні чинники стійкого розвитку.
14. Роль освіти в забезпеченні переходу до стійкого розвитку.

7. Методи навчання

- Лекційна форма навчання: словесні методи (пояснення, бесіда, лекція), наочні методи (ілюстрація, демонстрація), індуктивний, дедуктивний методи, бінарні методи (словесно-інформаційний, словесно-проблемний, словесно-дослідницький);
- Практично-семінарська форма навчання: репродуктивні (відповідь, дискусія), проблемно-пошукові (евристичний), дослідницькі, інтерактивні методи.

8. Схема нарахування балів

Поточне тестування та самостійна робота						Сума
Практична робота 1	Практична робота 2	Семінар 1	Семінар 2	Семінар 3	Роздільний контроль	100
9	20	12	12	12	35	

За виконання контрольної роботи

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до 50	до 35	до 15	100

Умови допуску студента до підсумкового семестрового контролю:

- виконання всіх практичних робіт;
- виконання індивідуального науково-дослідного завдання;
- виконання Роздільної контрольної роботи.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для заліку

90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література.

Методичне забезпечення

Нємець Л. М., Сєгїда К. Ю., Нємець К.А. Регіональні проблеми стійкого розвитку: методичні вказівки для самостійної роботи студентів зі спеціальності «Економічна і соціальна географія». – Харків, 2010. – 33 с.

Основна література:

1. Алаев Э.Б. Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь. – М., 1983. – 350 с.
2. Багров Н. В. Региональная геополитика устойчивого развития. Київ, „Либідь”, 2002. – 256 с.
3. Барановський В.А. Територіальні передумови переходу України на модель екологічно сталого розвитку (теорія і практика картографічних досліджень) / НАН України; Рада по виченню продуктивних сил НАН України. – К., 1998. – 72 с.
4. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера. – М.: Наука, 1989. – 262 с.
5. Данилишин Б.М. Еколого-економічні проблеми забезпечення сталого розвитку продуктивних сил України (на прикладі АПК України): Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.10.01 / НАН України, РВПС України. – К, 1997. 62 с.
6. Дорогунцов С, Ральчук О. Сталий розвиток - цивілізаційний діалог природи і культури // Вісник НАН України. - 2001. - № 10. - с. 16-32.
7. Концепція сталого розвитку України / В.В. Волошин, Н.М. Гордієнко, І.О. Горленко та ін. – К., 1997. – 17 с.
8. Немец Л.Н. Устойчивое развитие: социально-географические аспекты (на примере Украины): Монография. – Х., 2003, 383с.
9. Переход к устойчивому развитию: глобальный, региональный и локальный уровни. Зарубежный опыт и проблемы России. М.: Изд-во КМК, 2002. – 444с.
10. Печчеи А. Человеческие качества: Пер с англ. М., 1985.
11. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: Одеса: Астропринт, 2001, - 560 с.
12. Шаблій О.І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. – 744 с.
Шупер В.А. Влияние синергетики на географическое мировоззрение // Изв. АН., серия географическая. – 2001, № 4, с. 23-30.
13. Щокін Г.В. Концепція соціального розвитку: висновки для України: Наукове видання. – К.: МАУП, 2002. – 72 с.

Допоміжна література:

1. Артеменко В. Б. Інтегральні індикатори якості життя населення в управлінні регіональним розвитком. // Соціальна економіка. – 2001, № 3-4, с. 78-87.
2. Бакланов П.Я. Устойчивое развитие региона: теоретические аспекты // Устойчивое развитие дальневосточных регионов: эколого-географические аспекты / Под ред. П.Я. Бакланова. – Владивосток: Дальнаука, 1999. - С. 8-19.
3. Волошин В.В., Трегобчук В.М. Концептуальні засади сталого розвитку регіонів України. // Регіональна економіка. - 2002. - №1. - С. 7-21.
4. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації. Монографія. - Луцьк: Надстир'я, 2001. - 528 с.
5. Глазовский Н. Ф. Десять лет после Рио – итоги и перспективы перехода к устойчивому развитию //Изв. АН. Сер. Географическая, 2003, № 1, с. 5-19.
6. Горшков В.Г., Кондратьев К.Я., Лосев К.С. Глобальная экодинамика и устойчивое развитие: естественнонаучные аспекты и человеческое измерение // Экология. - 1999. - №2. - С. 163-170.
7. Гродзинський М.Д. Стійкість геосистем до антропогенних навантажень. – Київ,: Ліцей, 1995, 233 с.
8. Данилов-Данильян В.И. Экологический вызов и устойчивое развитие: Учебное пособие. - М.: Прогресс-Традиция, 2000. - 415 с.
9. Доклад о развитии человека за 2000 год. Оксфорд: UNDP, 2000. – 290 с.
10. Дорогунцов С., Ральчук О. Сталий розвиток – цивілізаційний діалог природи і культури // Вісн. НАН України. – 2001, № 10. С. 17.
11. Капица С. П. Математическая модель роста народонаселения мира. // Математическое моделирование. 1992. Т. 4, № 6. С. 65.
12. Котляков В.М., Глазовский Н.Ф., Руденко Л.Г. Географические подходы к проблеме устойчивого развития. // Известия РАН, серия географическая. - 1997. - №6. - С. 8-14.
13. Крисаченко В.С., Хілько М.І. Екологія. Культура. Політика: Концептуальні засади сучасного розвитку. – К.: „Знання України”, 2002. – 598 с.
14. Лавров С.Б., Селиверстов Ю.П. Концепция устойчивого развития: стереотипы и реальность (концепция РГО) //Географические проблемы стратегии устойчивого развития природной среды и общества. М.: РАН, 1996. – с. 42-47.
15. Лосев К.С. Экологические проблемы и перспективы устойчивого развития России в XXI веке. - М.: Космосинформ, 2001. - 400 с.
16. Мантатова Л. В. Духовный императив устойчивого развития //Вестн. Моск. Ун-та. Сер. 7. Философия. 2003, №2.
17. Медоуз Д.Х., Медоуз Д.Л., Рэндерс Й., Беренс В.В. Ш Прелды роста. Доклад по проекту Римского клуба «Сложное положение человечества». – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1991. – 207 с.
18. Моисеев Н.Н. Историческое развитие и экологическое образование. – М.: МНЭПУ, 1995. – 56 с.
19. Моисеев Н.Н. Человек и ноосфера. – Мол. гвардия, 1990. – 351с.
20. Наше общее будущее: Доклад Международной комиссии по

окружающей среде и развитию (МКОСР). – М.: Прогресс, 1989. - 376 с.

21. Невелєв О.М. Сталий розвиток регіону: стратегічні напрями та механізми /О.М. Невелєв, Б.М. Данилишин. - К.: Тираж, 2002. - 127с.

22. Новая парадигма развития России в XXI веке: комплексные исследования проблем устойчивого развития: идеи и результаты / Под ред. В.А.Коптюга, В.М.Матросова, В.К.Левашова. - Изд. 2-е.- М.: Academia, 2000. – 416 с.

23. Осауленко О.Г. Інформаційне забезпечення державного управління сталим розвитком. – К., 2001. 72 с.

24. Основні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту / Комітет керівників Європейської конференції Міністрів регіонального планування // Документ для Ганноверської Конференції (Ганновер, Німеччина, 7-8 вересня 2000 р.; проект: 2000 р).

25. Павленко Ю.В. Глобалізація та її протиріччя. //Наука та наукознавство. – 2000, № 3, с. 11-22.

26. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації: соціокультурний розвиток людства. – К., 1996.

27. Патока І.В. Міжнародна система індикаторів сталого розвитку як складова глобальних економічних вимірів. // Вісник Волинського державного університету ім. Лесі українки. - 2001. - №2 (Географічні науки (економічна і соціальна географія, країнознавство)). - С. 72-76.

28. Пахомова Н.В., Рихтер К.К. Экономика природопользования и экологический менеджмент: Учебник для вузов. – СПб.: Издательство С.-Петербургского ун-та, 1999. – 488 с.

29. Пегов С.А. „Міфи” стійкого розвитку //Укр. Географічний журнал, 1996, № 1, с. 19.

30. Письмак В. Пути устойчивого функционирования социально - экономической модели Украины //Економіст, № 1, 2003. С. 34.

31. Поздняков В.А. Концептуальные основы решения проблемы устойчивого развития. - Томск: Спектр,1995. - 150 с.

32. Показатели устойчивого развития: структура и методология. Пер. с англ. Тюмень, 2000.

33. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України. Наукове видання / Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Міщенко В.С., Коваль В.Я., Новоторов О.С., Паламарчук М.М. / НАН України, Рада по вивченню продуктивних сил Країни. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.

34. Руденко Л.Г. Сталий розвиток: пошуки моделей сталого розвитку України. // Український географічний журнал. - 1998. - №1. - С. 5-12.

35. Руководящие принципы планирования устойчивого развития населенных пунктов и управления ими / ЕЭК. – Нью-Йорк, ООН, 1996. – 94 с.

36. Рутинський М.Й. Сталий розвиток: від вербальної концепції до концептуальної моделі // Український географічний журнал. – 2000. - №1. - С. 35-38.

37. Семенюк Е.П. Філософські засади сталого розвитку. Навчальний посібник для магістрів та аспірантів. – Львів: Афіша, 2002. – 200 с.

38. Сонько С.П. Просторовий розвиток соціо-природних систем: шлях до нової парадигми: Монографія. – К.: Ніка-Центр, 2003. – 278 с.
39. Социально-экономические концепции стран мира на рубеже тысячелетий (власть, экономика, социальная сфера): Международная энциклопедия. / Научн. ред. Севрук М.А. - М.: Международный университет "Содружество", 2000. - 191 с.
40. Станслер Г. Ключевые трактовки устойчивого развития (Ч.1: Основы толкования устойчивости). // Бизнес-информ. - 1999. - №5-6. - С. 46-47.
41. Стратегічні напрями сталого розвитку України / НАН України: РВПС України / Б.М. Данилишин (ред.) – К.: РВПС України НАН України, 2002. – 262 с.
42. Тарасенко Н.Ф. Природа, технология, культура. Философско-мировоззренческий анализ. – К.: Наукова думка, 1985. – 255 с.
43. Толстоухов А.В., Хильки М.І. Екобезпечний розвиток: пошуки стратегем. – К.: „Знання України”, 2001. – 333 с.
44. Трегобчук В.М. Концепція сталого розвитку для України. // Вісн. НАН України. – 2002, № 2, с. 31-40.
45. Тюмасева З. Почему экологическое образование не выполняет свою основную функцию // Народное образование, № 2, 2003, с. 50.
46. Україна на зламі тисячоліть: історичний екскурс, проблеми, тенденції та перспективи / Кол. Моногр. Г.В. Щокін, М.В. Попович, М.С. Кармазіна та інші; За заг. ред. Г.В. Щокіна, М.Ф. Головатого; Авт. передм. Л.М. Кравчука. – К., 2000, с.384.
47. Україна: поступ у ХХІ століття. Стратегія економічної та соціальної політики на 2000-2004 рр. / Послання Президента України до Верховної Ради від 23 лютого 2000 року.
48. Устойчивое развитие: понятия и категории / В.Н. Степанов, Л.Л. Круглякова, А.Л. Розмарина, И.Ю. Крылова; НАН Украины, Ин-т проблем рынка и экономико-экологических исследований. - Одесса, 1996. - 52 с.
49. Федотов А.П. Глобалистика: Начала науки о современном мире. М., 2002.
50. Философия образования для ХХІ века (Сборник статей) / Ред.-сост. Н.Н. Пахомов, Ю.Б. Тупталов. М., 1992.
51. Черкес О. Врахування досвіду Канади і США на шляху України до сталого розвитку // Вісник Укр. акад. держ. управл. при Президентів України. - 1996. - №1. - С. 207-215.
52. Эколого-экономические проблемы России и ее регионов: Учебное пособие для вузов / Глушкова, Шевченко, Винокуров, Ильина. - М.: Московский лицей, 2002. - 288 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення.

1. Офіційний сайт журналу Устойчивое развитие: наука и практика - <http://srv5.uni-dubna.ru/journal/index.php>
2. Сайти ООН: <http://www.un.org/ru>, <http://www.unrussia.ru>.
3. ООН в Україні - <http://www.un.org.ua/ua/about>